

International Journal of Languages' Education and Teaching
Volume 10, Issue 4, December 2022, p. 132-144

Received	Reviewed	Published	Doi Number
25.10.2022	16.12.2022	30.12.2022	10.29228/ijlet.65945

The Place of Mother Tongue Competence in Academic Translation Teaching

Müşerref Sevinç DANACI¹ & Şaban KÖKTÜRK²

ABSTRACT

The primary aim of academic translation teaching is to provide prospective translators with the knowledge and skills they will need in their professional lives. These knowledge and skills refer to the term of translation competence in the field. Language competence, one of the sub-components of translation competence, is a prerequisite for translation performance. Although language competence involves both source and target language competence, it is mostly considered a foreign language oriented. On the other hand, based on the studies conducted in the field of translation studies, it has been observed that translators must have mother tongue competence while translating. The mother tongue competence requires a competence beyond the ability to speak the language. However, it is assumed that the students have mother tongue competence by translation teaching programs in Turkey. On the contrary, the lack of this competence leads to translation mistakes. In this study, the curriculums and the educational outcomes were analyzed by document analysis as a qualitative research method in terms of mother tongue competence. As a result of the limited analyses, it has been observed that the number of courses aimed at improving the mother tongue skills of prospective translators is not sufficient and the courses in the programs do not support the outcomes. Within the scope of academic translation teaching, it has been determined that language pair competence is at the forefront, but foreign language competence is emphasized more.

Key Words: Mother tongue competence, translator's mother tongue, translation teaching.

Ana Dil Edincinin Akademik Çeviri Öğretimindeki Yeri

ÖZET

Akademik çeviri öğretiminin öncelikli amacı çevirmen adaylarına profesyonel yaşamlarında ihtiyaç duyacakları bilgi ve becerileri kazandırmaktır. Bu bilgi ve beceriler, alanyazında çeviri edinci kavramı ile ifade edilmektedir. Çeviri edincinin alt bileşenlerinden olan dil edinci, çeviri edimi için ön koşuldur. Dil edinci hem kaynak dil hem de erek dil yetkinliği gerektirmesine rağmen çoğunlukla yabancı dil odaklı algılanmaktadır. Diğer yandan, çeviribilim alanında yapılan çalışmalardan hareketle, çevirmenlerin çeviri eylemini gerçekleştirirken ana dile hâkim olmaları gerektiği gözlemlenmiştir. Sözü edilen ana dil hakimiyeti dili konuşabilme becerisinin ötesinde bir yeterlilik gerektirmektedir. Ancak Türkiye'de akademik çeviri öğretimi programları söz konusu olduğunda, çevirmen adayının ana dil edincine sahip olduğu varsayılmaktadır. Oysaki çevirmenlerin ana dil becerilerinin gereken düzeyde olmaması çeviri hatalarına sebep olmaktadır. Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yapılarak, çeviri bölümü müfredatları ile program çıktıları ana dil edinci açısından incelenmiştir. Kısıtlı olarak yapılan incelemeler sonucu, çevirmen adaylarının ana dil becerilerini geliştirmeye yönelik ders sayılarının yeterli olmadığı ve programda yer alan derslerin program çıktılarını desteklemediği gözlemlenmiştir. Akademik çeviri öğretimi kapsamında, dil çifti edincinin ön planda olduğu ancak ana dil edincine göre yabancı dil edincine ağırlık verildiği saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ana dil edinci, çevirmenin ana dili, çeviri öğretimi.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, muserref.danaci@ogr.sakarya.edu.tr, 0000-0001-5724-6982.

² Prof. Dr., Sakarya Üniversitesi, skokturk@sakarya.edu.tr, 0000-0002-2575-0137.

Giriş

Çevirmenin, çeviri eylemini gerçekleştirirken süreci başarılı bir şekilde tamamlaması için belirli bilgi ve becerilere sahip olması beklenmektedir. Bahsedilen bilgi ve beceriler çeviribilim alanında çeviri edinci kavramı ile karşılanmaktadır. Çeviri edincini inceleyen betimsel ve ampirik çalışmalar sonucu, çeviri edinci çeşitli şekillerde modellenmiş ve alt bileşenlere ayrılmıştır. Schaffnerr ve Adab (2000); çeviri edinci ve bileşenlerinin, öncelikli olarak çeviri eğitiminin temelini oluşturan ilkeleri belirlemek amacıyla tanımlandığını savunmaktadır. Diğer yandan Amman (2008: 28), kurumların müfredatlarını oluştururken, çeviri eyleminin sezgilerden yola çıkılarak yapılmadığı fikrini göz önünde bulundurduğunu ifade etmektedir. Bu noktada, alanında yetkin çevirmenler yetiştirme görevini üstlenen şüphesiz akademilerdir ve belirlenen öğretim programlarının gelişigüzel değil, belirli kuram ve uygulamalara dayandırılarak çağa uygun şekilde oluşturulması gerekmektedir. Akademik çeviri müfredatlarının temel amacı, çevirmen adayı öğrencilere ihtiyaç duydukları bilgi ve beceriler ile gerekli donanımı sağlamaktır. Çeviri edincini öğretilabilir ve eğitilebilir bir edinçler bütünü (2008:219) olarak gören Eruz (2003: 72), akademik çeviri öğretiminin üst amacının “öğrenciye dört yıllık eğitim süreci içerisinde basamak basamak oluşturulan bir çeviri edinci kazandırmak” olduğunu belirtmektedir. Çeşitli alt edinçlerden oluşan ve üst edinç olarak değerlendirilen çeviri edincinin çeviri edimine dönüşmesi sürecinde, görevi kaynak kültür ve erek kültür arasındaki iletişimi en doğru şekilde sağlamak olan çevirmenin, öncelikle dil edincinin yeterli seviyede olması gerekmektedir. Mesleki Yeterlilik Kurumu Ulusal Meslek Standardında belirtildiği üzere; çevirmenin dil kullanımı açısından metni değerlendirme, kaynak metnin dil düzeyi açısından yeterliliğini değerlendirme ve yetersizliklerin metinsellik ölçütlerine göre giderilmesini sağlama, çeviride kullanılan dil, dil düzeyi ve terimcenin ilgili alana uygunluğunu sağlama, çevirinin akıcı, anlaşılır ve iletişimsel olmasını sağlama, çeviri metnini kaynak metinden bağımsız şekilde erek dil açısından kontrol etme vb. yeterliliklere sahip olması gerekmektedir (Mesleki Yeterlilik Kurumu [MYK], 2012, s. 13-16). Söz konusu yeterlilikler Holz-Mänttari tarafından iletişim uzmanı (Pym, 2000, s. 182) olarak değerlendirilen çevirmenin dil edincine işaret etmektedir.

1980'lere kadar yalnızca dil aktarımı olarak görülen çeviri eylemi günümüzde çok boyutlu ve çok kapsamlı olarak değerlendirilmektedir. Bu sebeple, öncelikle dil yeterliliği gerektiren çeviri sürecinde hem kaynak dilin hem de erek dilin aynı derecede önemsinmesi beklenmektedir. Dil edinci kavramı; yalnızca o dili bilmek, konuşmak ya da anlamak olarak değerlendirilmemeli ve dil edincini ele alırken yalnızca hedef dil anlaşılmalıdır. “Bir çevirmen adayının çeviri sürecinde ana dilinin imkân ve sınırlarını iyi bilecek ve ona uygun çeviri yöntemlerini belirleyecek kapasitede olması gerekmektedir” (Çoban ve Büke, 2019 s. 340). Ana dil edinci çevirmenin halihazırda sahip olduğu düşünülen bir edinç olmasına rağmen ne yazık ki ana dil yetersizliğinden kaynaklanan çeviri hataları mevcuttur. Ana dilde kullanılan deyimler ve atasözleri, yapılan göndermeler, sözcükler arası bağlar, uzun ve karmaşık cümleler, etken ve ettirgen yapılar, niteleme cümlecikleri, isim, sıfat, zarf vb. unsurlara çeviri odaklı olarak yeterince hâkim olmayan çevirmen erek kitle için işlevini yerine getiren metinler üretememektedir. “Çevirinin işlevsel ve başarılı olması ana dil edincinin imkân ve sınırları ile mümkün olabilmektedir. Zira çevirmenin iyi bir ana dil edincine sahip olması ana dilde kabul edilebilir bir metin üretmek anlamına gelmektedir” (Şevik ve Gündoğdu, 2018 s. 81). İnce ve Dizdar (2017) Çeviri Atölyesi: Çeviride Tuzaklar isimli kitabında çeşitli örnekler ile Türkçe'ye hâkim olmaktan kaynaklanan çevirmen hatalarına dikkat çekmektedir. Kitapta belirtildiği gibi, dillerin yapısal farklılıkları sebebiyle

niteleme cümlecikleri, isim-sıfat-zarf-edat-bağlaç kullanımları, sözdizimi, koşut ifadeler, göndermeler, uzun-karmaşık cümleler, etken-ettirgen yapılar, söylem vb. unsurlar dili tüm boyutlarıyla bilmeyi gerektirmektedir. Ancak çevirmenlerin yaptığı hatalara rağmen Türkçe biliyor olması ana dile hâkim olduğunu varsaymak için yeterli görülmektedir. İnce (2019: 166-167), Türkçe konuştuğu için Türkçe bildiğini sanan insanların bir de yabancı dil biliyorsa çevirmen olabileceklerini düşündüğünü belirtmekte, Türkçe ve dilbilgisi eğitimine önem verilmesi gerektiğini ifade etmektedir.

Bu çalışmada ana dil Türkçe olarak belirlenmiştir. Akademik çeviri öğretimi kapsamında, Türkiye’de çeviri öğretiminin temelini atan ilk dört devlet üniversitesinin müfredatları incelenmiştir. Üniversiteler kendi imkân ve koşullarına göre, müfredatı uygularken ders içeriğini değiştirebilmektedir. Bu sebeple, incelemeler uygulamadan bağımsız olarak üniversitelerin web sitelerinde bulunan öğretim programlarına göre yapılmıştır. Ayrıca ilgili üniversitelerin program çıktıları ana dil açısından değerlendirilmiştir. *Ana Dil Edinci ve Önemi* başlığı altında, ana dil edinci kavramı ve ana dil edincinin çeviri edimi açısından önemi tanımlanmaya çalışılacaktır. *Ana Dil ile İlgili Derslerin İncelenmesi* başlığı altında, ana dilin belirlenen üniversitelerin müfredatlarındaki yeri sorgulanacaktır. *Program Çıktılarının Ana Dil Açısından İncelenmesi* başlığı altında, çıktıların ana dil edincini destekleyip desteklemediği belirlenecektir.

Ana Dil Edinci ve Önemi

Çeviribilim alanında önerilen çeviri edinci modellerinin çoğu dil edincine yer vermektedir. Çeviri edinci kavramını tanımlayan ilk isimlerden Bell (1991: 20), kaynak metinden erek metin üretimi olarak değerlendirdiği çeviri sürecinin bileşenlerini, analiz ve sentez olarak ikiye ayırmaktadır. Çevirmenin, metin üretebilmek için kaynak metni analiz etmesi ve anlamlandırması gerekmektedir. Erek metin, analiz edilen ve anlamlandırılan kaynak metnin sentezlenmesiyle ortaya çıkmaktadır. Analiz ve sentez aşamaları için elbette çevirmenin her iki dilde yetkin olması beklenmektedir. Çeviri edincini çevirmenlerin bilgi ve becerileri olarak ele alan Bell; profesyonel çevirmenin, erek dil bilgisi, metin türü bilgisi, kaynak dil bilgisi, konu alanı bilgisi ve karşılaştırma bilgisi olmak üzere beş farklı bilgi türüne sahip olması gerektiğini ifade etmektedir. Kaynak ve erek dil bilgisi; ilgili dilin sözdizimsel ve anlambilimsel kurallarını içermektedir (Bell, 1991 s. 36-40).

Çevirmenin ana dil uzmanı olduğunu belirten Neubert (2000: 4-7), çeviri edincini 5 parametrede ele almaktadır. Parametreler arasında olmazsa olmaz şeklinde nitelendirdiği dil edinci, iki dilde de dilbilgisi ve sözlük anlamı bilgisinin yanında sözdizim ve morfoloji bilgisi de gerektirmektedir. Ancak Neubert’ e göre, ana dil; öğrenciler, çevirmenler ve iş verenler tarafından çoğunlukla önemsenmemektedir.

Çeviri edinci modelleri üzerine görgül çalışmalar yapan araştırma grubu PACTE, çeviri edincini; kaynak metni anlama ve çevirinin amacı ile hedef kitle okuyucusunun özellikleri dikkate alınarak, hedef metinde yeniden ifade etme yetisi olarak değerlendirmektedir. Çalışma sonucunda sunulan alt edinçlerden biri, iki dillilik alt edincidir. İki dillilik alt edinci (bilingual sub-competence); iki dilde de iletişimi sağlayacak yönetsel bilgiyle birlikte dillerin edim, toplumdilbilim, metin, dilbilgisi ve sözlük anlamı boyutlarını da içermektedir (PACTE, 2003 s. 57).

Kuşkusuz çeviri eylemi için dil yetisi başlıca şartlardan biridir. Alanyazında çeviri edinci ve alt edinçlerini konu edinen çalışmaların neredeyse hepsi dil edinci, iki dillilik edinci ve dil çifti edinci kavramları ile dili bir alt edinç olarak ele almakta ve hem kaynak dile hem de erek dile değinmektedir.

Çeviri; salt bir dil aktarımı olarak görülemez ve öncelikli amaç gerekli iletişimi en doğru şekilde sağlayabilmektir. İnce (2019: 139), dilin dünyayı algılama biçimi olduğunu, çevirinin yalnızca sözcükler arası bir aktarım ya da cümleler arası bir aktarım olmadığını aynı zamanda farklı dünya algıları arasında da bir aktarım olduğunu belirtmektedir. Çeviri olgusu, sözlükten ilgili anlamları bulup içeriğe bakmadan ve kullanım alanlarını dikkate almadan erek dilde bir metin üretmek olarak algılanmamalıdır. Bu bağlamda, çeviri metnini üretecek olan çevirmenin hem kaynak dile hem de erek dile hâkim olması beklenmektedir.

Akalın (2016:62), dil edincinin dil ile ilgili bilgileri içerdiğini ve dili bilip tanımanın yanı sıra dili hem yazılı düzeydeki hem de sözlü düzeydeki uygulama becerilerini kapsadığını belirtmektedir. Yazıcı (2007: 77-79); Yazılı Çeviri Edinci kitabında, dilsel seçkiyle ilgili kararlarda sözdizimsel, terimsel ve sözcüksel sorunlardan bahsetmektedir. Sözlük kullanımı ile ilgili bilgisel eksikliği, kültür bağımlı sözcük sorunlarını, eşdizimli sözcüklerin, deyim ve atasözlerinin yarattığı sorunları ele almaktadır. Vermeer'in Skopos Kuramı ışığında uzman bir çevirmen olarak kaliteli bir çeviri metni üretebilmek, dil ile ilgili sorunları çözebilmek ve çeviri stratejilerini belirleyip doğru kararlar verebilmek için sorunların üstesinden gelebilecek yetkinliğe sahip olmak gerekir. "Görünen o ki, bir dili iyi bilmek yalnızca o dili iyi konuşmak demek değil, o dilde duyulanı, okunanı anlamak, o dilde dilbilgisi ve yazım kurallarına hâkim olmak, anladıklarını yorumlayarak aktarmak ve bu sayede yazılı ve sözlü biçimde etkili iletişim kurmak anlamlarına gelmektedir" (Türkmen, 2019, s. 45-46).

Çevirmen adayının kaynaktan (ana dilden) hedefe (ikinci dile) doğru gerçekleştirdiği çeviri sürecinde, kaynak dili anlamak ve konuşmak dışında dil bilgisini tanıyabilmesi, sözcükler ve cümleler arasında bağ kurabilmesi ve metin dilini çözümleyebilmesi, yorumlamalarının yerinde olmasını ve erek dile en doğru şekilde aktarım yapmasını sağlamaktadır. Diğer yandan, kendi dilini bu çalışmada bahsedilen yönleriyle kullanabiliyor olması ikinci dilden ana diline yaptığı çevirilerin kalitesini olumlu yönde etkileyecektir.

Tahir (2011: 93), uygulamalı derslerin ağırlıkta olması gerektiği savına karşı çıkarak, çevirmenin çeviriyi okuma, eleştirme ve araştırma yetilerini daha çok akademi ağırlıklı derslerle edineceğini düşünmektedir. Bu düşünceden yola çıkarak, akademik çeviri eğitiminin temel unsurlarını ele almak gerekmektedir. 1960larda temeli atılmaya başlanan CIUTI (Conférence Internationale Permanente d'Instituts Universitaires de Traducteurs et Interprètes), uluslararası düzeyde mütercim tercümanlık bölümlerini bir araya getiren ve kâr amacı gütmeyen bir kuruluştur. Çeviri eğitimi üzerine araştırmalar CIUTI; müfredatın basit bir dil eğitiminden ziyade metin edinciyle birlikte, ön koşul olarak, ana dil ve yabancı dil edincine odaklanması gerektiğini belirtmektedir. Çeviri edinci modelinde, ana dil edinci bağımsız bir bileşen olarak yer almaktadır. Ana dil, müfredata konulan dersler aracılığıyla geliştirilmelidir. Böylelikle öğrenciler her tür metni analiz edebilir, özetleyebilir, düzeltebilir ve metin üretebilir. Çeviri sektörünün giderek artan beklentileri sebebiyle, ana dil edinci, profesyonel dünyanın gözünde çeviri edimi için belirleyici bir özellik haline gelmektedir.

Ana Dil Edinci ile İlgili Derslerin İncelenmesi

"Ana dili öğretiminin temel amacı; anlama gücünün geliştirilmesi, anlatım beceri ve alışkanlığının kazandırılması, dinleme ve okuma alışkanlığı ve zevkinin oluşturulması, kişisel aktif ve pasif söz varlığının zenginleştirilmesi, temel dil bilgisi kurallarının öğretilmesi ve dil bilinci ile sevgisinin oluşturulmasıdır (Kavcar, Oğuzkan ve Sever, 1995 Akt. Demir ve Yapıcı, 2007, s. 182)." Verilen

tanımdan hareketle, akademik çeviri öğretimi alan çevirmen adaylarının çeviri eylemini gerçekleştirirken, metni anlama, yorumlama ve yeniden üretme yetilerini kazanması ve dil bilincinin oluşması açısından çeviri odaklı bir Türkçe eğitimi alması gerektiği sonucuna varılabilmektedir. Çevirmen adayı, akademiye gelene kadar ilköğretim ve ortaöğretim olmak üzere iki basamaklı bir eğitimden geçmektedir. Bu eğitim süreci boyunca öğretim programlarında Türkçe dersi görmektedir. Ancak iki kültür arasında bir iletişim aracı niteliği taşıyan ve metnin doğru ifade edilmesinde anahtar görevi gören çevirmenin eğitimi, önceki dönemlerde aldığı ana dil eğitiminden farklı olmalıdır. Nitekim Türkiye özelinde akademik çeviri müfredatlarında yabancı dil edinci ile ilgili olan derslere çoğunlukla yer verilirken, çeviri odaklı ana dil edincini geliştirecek derslerin sayısının yeterli olmadığı tahmin edilmektedir.

Örneklem olarak, Mütercim ve Tercümanlık/Çeviribilim lisans programları ile Türkiye’de çeviri öğretiminin temelini atan, Hacettepe Üniversitesi, Boğaziçi Üniversitesi, Yıldız Teknik Üniversitesi ve İstanbul Üniversitesi çeviri bölümlerinin müfredatları çeviri odaklı ana dil dersleri açısından incelenmiştir. Tablo 1’deki veriler ilgili üniversitelerin web sitelerinde yayınladıkları öğretim programlarından alınmıştır³. Tüm bölümler için ortak zorunlu ders olan Türk Dili ve Türkçe dersleri tabloya dahil edilmemiştir.

Tablo 1: Üniversitelerin Çeviri Öğretimi Programlarında Yer Alan Ana Dil Edincine Yönelik Dersler

Üniversite	Bölüm	Ders
Hacettepe Üniversitesi	Mütercim-Tercümanlık	MTB 117 Çevirmenler İçin Türkçe I
	(İngilizce-Fransızca-Almanca)	MTB 118 Çevirmenler İçin Türkçe II (Seçmeli)
Boğaziçi Üniversitesi	Çeviribilim (İngilizce)	TR 108 Çevirmenler İçin Türkçe (Zorunlu)
Yıldız Teknik Üniversitesi	Mütercim-Tercümanlık (Fransızca)	Ders içeriklerine göre yapılan inceleme sonucu çeviri odaklı ana dil dersine rastlanmamıştır.
İstanbul Üniversitesi	Mütercim-Tercümanlık (İngilizce-Fransızca-Almanca)	Ders içeriklerine göre yapılan inceleme sonucu çeviri odaklı ana dil dersine rastlanmamıştır.

³Hacettepe Üniversitesi. https://fs.hacettepe.edu.tr/mtb/dosyalar/imt_lisans_prog_2021.pdf,

https://fs.hacettepe.edu.tr/mtb/dosyalar/fmt_lisans_prog_2021_.pdf,

https://fs.hacettepe.edu.tr/mtb/dosyalar/AMT_lisans_prog_2021.pdf Erişim: 12.10.2022.

Boğaziçi Üniversitesi. <https://transint.boun.edu.tr/tr/undergraduate-curriculum> Erişim: 12.10.2022.

Yıldız Teknik Üniversitesi. <http://www.bologna.yildiz.edu.tr/index.php?r=program/view&id=201&aid=8> Erişim: 12.10.2022.

İstanbul Üniversitesi. <https://ebs.istanbul.edu.tr/home/dersprogram/?id=1132&yil=2018>, Erişim: 12.10.2022.

[https://ebs.istanbul.edu.tr/home/dersprogram/?id=16926&birim=almanca_mutercim_ve_tercumanlik_lisans_programi_\(orgun_ogretim\)&yil=2021](https://ebs.istanbul.edu.tr/home/dersprogram/?id=16926&birim=almanca_mutercim_ve_tercumanlik_lisans_programi_(orgun_ogretim)&yil=2021) Erişim: 12.10.2022.

Tablo 1’de belirtilen üniversitelerin çeviri eğitimi programları incelendiğinde ana dil edincine yönelik sadece Çevirmenler İçin Türkçe dersinin bulunduğu saptanmıştır. Boğaziçi Üniversitesi’nde zorunlu tutulan ders, Hacettepe Üniversitesi’nde seçmeli dersler bünyesinde yer almaktadır. Sekiz yarı yıldan oluşan eğitim döneminde çeviri odaklı Türkçe derslerinin yeterli sayıda olmadığı gözlemlenmiştir. Çevirmen adaylarının ana dile hâkim olduğu kabul edilmekte ve yabancı dil edincine yönelik derslere ağırlık verilmektedir. İstanbul Üniversitesi programında yer alan zorunlu Karşılaştırmalı Dil İncelemeleri I/II, Sözlü Dil Edinci I/II ve Yazılı Dil Edinci I/II derslerinin içerikleri incelendiğinde hem kaynak hem de erek dilin dilsel öğelerini inceleme ve metinleri çözümleme konularına değinildiği görülmüştür. Yıldız Teknik Üniversitesi’nin programa aldığı zorunlu Türkçe Fransızca Çeviri Çalışmaları I/II derslerinde hem Türkçe hem de Fransızca metin çözümlemesi yapma ve terimce oluşturma becerisi üzerinde durulmaktadır. Ancak iki üniversitenin yetişğinde de ana dil odaklı bir içerikten bahsetmek mümkün değildir. Genel olarak çeviri eğitimi veren akademilerin programlarına bakıldığında, söz konusu çeviri olduğu için dil çiftleri üzerine çalışmak kaçınılmazdır.

Akalın ve Akalın (2017: 840), eğitim sistemlerinin, resmi dil olarak kullanılan bir ana dilin edinimini desteklemek ve geliştirmek için ana dil dersi ile aktif dil becerileri olarak tanımlanabilecek konuşma ve yazma edincini hedef alan ‘güzel konuşma ve yazma, kompozisyon, yaratıcı yazma’ gibi dersleri müfredata yerleştirdiğini belirtmektedir. Söz konusu çeviri müfredatları olduğunda, belirtilen derslerin programda yer almadığı görülmektedir. Konuşma ve yazma dersleri yalnızca yabancı dil odaklı yer almaktadır. Hacettepe Üniversitesi, Yaratıcı Yazarlık dersini müfredata koymuştur ancak bu ders seçmeli dersler bünyesinde bulunmaktadır. Yıldız Teknik Üniversitesi, seçmeli dersler bünyesinde ve tek bir alana özgü olarak Teknik Metin Yazarlığı dersine yer vermektedir. Boğaziçi Üniversitesi programında bulunan Çevirmenler İçin Etkili Konuşma ve Yazma dersi yalnızca yabancı dili hedef almaktadır.

Çevirmen adayının mezun olduktan sonra metni anlama, yorumlama ve yeniden metin üretme aşamalarından oluşan çeviri sürecini kaliteli bir şekilde sürdürebilmesi için yabancı dil dersleri kadar ana dil derslerini de alması gerekmektedir. Gerek kaynak dilin gerekse erek dilin Türkçe olduğu çeviri durumlarında, çevirinin öncül koşullarından biri olan okuma ve kavrama işlemi için günlük kullanılan dil becerileri yetersizdir. Lang (1992), çeviri eğitimi veren kurumların müfredatlarında yabancı dil edincini ve ana dil edincini artırmaya yönelik derslerin eşit ağırlıkta yer alması gerektiğinin altını çizerek, ana dil edinci yeterli düzeyde gelişmeyen öğrencilerin, çeviri eğitiminde başarısız oldukları vurgulamaktadır (Lang, 1992: 397 akt. Arslan ve Balkul, 2015, s. 55). İncelemeler sonucunda, akademik çeviri eğitiminde öğrencilerin halihazırda ana dil edincine sahip olduğu ve yabancı dil edinci üzerinde durulması gerektiğinin varsayıldığı görülmektedir.

Program Çıktılarının Ana Dil Açısından İncelenmesi

“Program Çıktıları (Program Yeterlilikleri) öğrencilerin programdan mezun oluncaya kadar kazanmaları gereken bilgi, beceri ve yetkinlikleri tanımlayan ifadelerdir” (Atalay, Başbay, Kömleksiz ve Yurdakul, 2010, s. 7). Belirtilen bilgi, beceri ve yetkinliklerin öğrenci tarafından kazanılması müfredattaki derslere ve ders içeriklerine bağlıdır. Bu sebeple, programa dahil edilen dersler ile program çıktıları uyum içerisinde olmalıdır. Programlar hazırlanırken, öncelikle çıktılar belirlenmeli ve derslerin dağılımları çıktılarına uygun olarak yapılmalıdır. Çıktılar belirlenirken de elbette ilgili alana özgü yetkinlikler göz önüne alınmalıdır. Çeviri eğitimi denildiğinde ise bu yetkinlikler çeviri edincine karşılık gelmektedir. Tüm alt edinçler ile birlikte oluşturulan çeviri edincinin en önemli bileşenlerinden

biri de dil edincidir. Dil edinci, yalnızca yabancı dil becerileri olarak değil ana dil becerileri olarak da algılanmalıdır. Bahsedilen ana dil yetisi için de akademi öncesi eğitimin yeterli olmadığı açıktır. Ancak Ana Dil Edinci ile İlgili Derslerin İncelenmesi başlıklı bölümde yapılan ders incelemeleri sonucu, çevirmenin sahip olması gereken niteliklerin başında gelen ana dil edincine yönelik ders sayılarının yetersiz olduğu görülmüştür. Bu durum program çıktılarını inceleme gereğini ortaya koymuştur.

İncelemede Hacettepe Üniversitesi, Boğaziçi Üniversitesi, Yıldız Teknik Üniversitesi ve İstanbul Üniversitesi çeviri bölümlerinin program çıktıları ele alınmıştır. Tablo 2'deki veriler üniversitelerin web sitelerinde yayınladıkları ana dil yeterliliği ile ilgili çıktılardan oluşmaktadır.⁴

Tablo 2: Çeviri Öğretimi Program Çıktıları

Üniversite	Ana Dil ile İlgili Program Çıktıları
Hacettepe Üniversitesi	Öncelikle Türkçeyi sonra en az bir yabancı dili en üst düzeyde bilme ve çeviride kullanma.
Boğaziçi Üniversitesi	Türkçe ve İngilizce dil bilinci gelişmiş, her iki dilin kültürü ve kurumları konusunda bilgili ve terminolojilerle tanışık olma.
Yıldız Teknik Üniversitesi	Çok dillilik becerisine (Dil seviyelerinin "European Language Portfolio Global Scale" göre belirlenmesi/ Anadil: Türkçe C2, I. Dil: Fransızca B2, II. Dil: İngilizce ve/veya İtalyanca B1, III. Dil: Almanca ve/veya İspanyolca, Rusça A2, vs.), dil kombinasyonları ve diller arası piyasaya yönelik yazılı ve sözlü çeviri becerisine, tanımlanmış bir hedef doğrultusunda çok dilli metinleri çözümlene ve anlama becerilerine ve sözlü ve yazılı iletişim becerilerine sahip olma.
İstanbul Üniversitesi	Avrupa Dil Portföyü' ne göre A dili (ana dil) için C1, B dili için B2, C dili için B1 düzeyinde dil bilgisine sahip olma ve bu dilleri çeviri amaçlı kullanabilme.

Hacettepe Üniversitesi'nin çıktıları incelendiğinde, ana dil edincini öncül olarak belirlediği görülmektedir. Ancak programa baktığımızda, iki farklı dönemde verilen Çevirmenler İçin Türkçe I/II dersleri bulunmaktadır. Dört yıl ve sekiz dönemden oluşan bir eğitim sürecinde, yalnızca iki döneme yayılan ve zorunlu tutulmayan derslerin, ana dili en üst düzeyde bilme ve çeviride kullanma becerisine katkısı sınırlı olacaktır.

Boğaziçi Üniversitesi; Türkçe dil bilinci gelişmiş, Türk kültürü ve kurumları konusunda bilgili, terminolojilerle tanışık bir çevirmen profilinden bahsetmektedir. Ana dil odaklı yalnızca bir adet

⁴ Hacettepe Üniversitesi. https://mtb.hacettepe.edu.tr/tr/menu/vizyon_misyon-11 Erişim: 14.10.2022.

Boğaziçi Üniversitesi. <https://transint.boun.edu.tr/tr/ceviribilim-lisans-programi> Erişim: 14.10.2022.

Yıldız Teknik Üniversitesi. <http://www.bologna.yildiz.edu.tr/index.php?r=program/view&id=201&aid=8> Erişim: 12.10.2022.

İstanbul Üniversitesi. <https://ebs.istanbul.edu.tr/home/programyeterlilikleri/?id=1132&yil=2021> Erişim: 14.10.2022.

Çevirmenler İçin Türkçe dersinin bulunması, zorunlu dersler bünyesinde olmasına rağmen, dil bilincini geliştirme yönünde yeterli olmayacaktır.

Yıldız Teknik Üniversitesi'nin çıktılarında, Avrupa Dil Portföyü Küresel Ölçeğine göre, ana dilin C2 seviyesinde olması gerektiği belirtilmektedir. Dil düzeyi göstergelerinde C2 seviyesi yetkin kullanıcı kategorisinde değerlendirilmektedir. Yetkin kullanıcı ise;

- sözlü ve yazılı metinleri zorluk çekmeden duyabilme ve anlayabilme,
- sözlü ve yazılı kaynaklardan edindiği bilgileri özetleyerek bir tartışmayı yapılandırabilme ve bağlama uygun şekilde sunabilme,
- karmaşık durumlarda bile ince anlam farklılıklarından yararlanarak kendini açık, akıcı ve doğal bir şekilde ifade edebilme becerilerine sahip olmak demektir.⁵

Çevirmen adayının hem ana dilinin C2 seviyesinde olması hem de bu seviyedeki dilini çeviride kullanabilmesi beklenmektedir. Oysaki eğitim programında ana dil edincini geliştirmeye yönelik bir derse rastlanmamıştır. Öyleyse öğrencilerin Türkçe konuşabilme becerisi ana dil edinci ile eşdeğer tutulmaktadır.

İstanbul Üniversitesi, ana dil bilgisinin Avrupa Dil Portföyü' ne göre C1 düzeyinde olmasını ve dilin çeviri amaçlı kullanılabilmesini hedeflemektedir. Yetkin kullanıcı kategorisinde yer alan C1 düzeyi;

- farklı alanlardaki uzun ve zor metinleri anlayabilme,
- metinlerdeki örtülü anlamları fark edebilme,
- araştırma ihtiyacı duymadan kendini akıcı ve doğal bir şekilde ifade edebilme,
- dili sosyal, akademik, ve profesyonel amaçlarla esnek ve etkili biçimde kullanabilme,
- dilbilimsel yapıları kullanarak karmaşık konularda detaylı, iyi yapılandırılmış ve açık metinler üretebilme becerilerini içermektedir.⁶

Programda çeviri odaklı ana dil edincini geliştirmeye yönelik bir ders bulunmadığı için çıktılar ile derslerin uyumlu olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Program çıktıları, eğitim programının sonunda mezun olacak öğrencinin kazanacağı yetkinlikler hedef alınarak oluşturulmaktadır. Çeviri eğitimi amacının öğrenciye çeviri edinci kazandırmak olduğu düşünüldüğünde, oluşturulan müfredatta gerekli derslerin belirli oranlarda bulunması gerekmektedir. Özellikle, dil çiftleri ile çalışılan bir alanın eğitiminde her iki dilde de yetkin öğrenciler yetiştirme gerekliliği kaçınılmaz olacaktır. Ancak görüldüğü üzere, program çıktılarında dahi yeterince dile getirilmeyen ana dil edincinin, buna bağlı olarak verilen derslerde de karşılığı bulunmamaktadır.

Sonuç

Günümüzde akademi dünyası, çeviri sektörü, çeviribilim kapsamında yapılan çalışmalar, çeviri dernekleri, alanda uzmanlaşmış kişiler vb. çevirmenin sahip olması gereken edinçlerden

⁵ <https://www.coe.int/en/web/common-european-framework-reference-languages/table-1-cefr-3.3-common-reference-levels-global-scale> Erişim: 14.10.2022.

⁶ <https://www.coe.int/en/web/common-european-framework-reference-languages/table-1-cefr-3.3-common-reference-levels-global-scale> Erişim: 14.10.2022.

bahsetmektedir. İlerleyen bilim ve teknoloji ile çevirmenin sahip olması gereken bilgi ve beceriler de değişiklik göstermektedir. Ancak çeviri etkinliği boyunca kaynak kültürden erek kültüre doğru bir yolculuğa çıkan çevirmenin, öncelikli olarak dil edincine sahip olması gerekmektedir. Dil edinci denildiğinde, akla ilk olarak gelen yabancı dil olmamalıdır. Çevirmenin çeviri sürecinin üstesinden gelebilmesi ve erek dilde anlaşılır metinler üretebilmesi açısından ana diline de aynı oranda, hatta kimi zaman yabancı dilinden daha fazla hâkim olması gerekmektedir.

Akalın ve Akalın (2017:840); ana dil edincini, “öğrenenlerin ana dillerinde incelikli bir dil duygusuna ulaşmaları, içeriği ortaya koyacak ifade biçimleri bağlamında seçenekler oluşturabilmeleri ve iletişim durumuna en uygun olanlarını uygulayabilme becerisine sahip olmaları” olarak tanımlamaktadır. Ana dil söz konusu olduğunda, edinci edime dönüştürmek için metinleştirme ve iletişim ile ilgili bilgi ve beceriler kullanılmaktadır. Dili yapısal boyutu ile kullanabilen, sözcük ve metin bilgisi ile gerekli iletişimi sağlayabilecek metinler üretebilmektedir (Akalın ve Akalın, 2017, s. 843). Lang (1994), çevirmen adaylarının ana dildeki yetkinliklerinin azalmasını, yabancı dil ediniminin iletişim yönünden daha çok ele alınmasına bağlamaktadır. Yabancı dilin hem amaç hem de araç rolüne odaklanması ana dilin geri planda kalmasına sebebiyet vermektedir. Öyleyse, elbette ana dil edinci çevirmen adayları tarafından sorun olarak görülecektir. Bu durumun iyileştirilmesi için, çeviri öğretimindeki temel yaklaşımlar; (1) yabancı dilde olduğu kadar ana dil gelişimini de ön planda tutmak, (2) iki dile ait yapılan çalışmalar arasında denge kurmak ve (3) her iki dil edinimi için zaman paylaşımını eşit olarak sunmak olmalıdır (s. 398). Oysaki, çalışma kapsamında yapılan değerlendirmelerde elde edilen verilere göre, günümüz müfredatlarının bahsedilen yaklaşımlardan uzak olduğu söylenebilir. Aljadid (2017), ana dil ve çeviri edinci üzerine yaptığı çalışmanın sonucunda, çeviri eğitimi alanların Arapça becerilerinin acilen dikkate alınması ve İngilizce hazırlık programı gibi bir programın (özellikle yazma ve dilbilgisi becerilerine yoğunlaşan) ana dil için de hazırlanması gerektiğini vurgulamaktadır. Makkos (2019), ana dilde yazma ve çeviri edincinin çevirmenlerin performansına etkisini araştırdığı çalışmasında, ana dilin metin edinci için önemli olduğunu belirtmekte ve çevirmen adaylarının ana dilde metin üretememelerini, ana dili yetkin şekilde kullanamamalarıyla ilişkilendirmektedir. Başbakanlık İdareyi Geliştirme Başkanlığı'nun sunduğu Türkiye'de Çevirmenlik Mesleği Araştırma raporunda, çevirmenin sahip olması gereken nitelikler arasında “kendi ana dillerinin çok iyi kullanabilmeleri” ifadesi yer almaktadır (Başbakanlık İdareyi Geliştirme Başkanlığı, 2015, s. 6). Görüldüğü üzere, bahsedilen çalışmalar ana dildeki yetkinliğin önemine odaklanmaktadır. Çalışmaların sonucunda hep aynı noktaya varılmaktadır. Öğretimde yabancı dil gelişimine dair çabalar bulunurken, ana dil göz ardı edilmektedir. Ancak ana dilin geride bırakılması çevirinin niteliğini olumsuz yönde etkilemektedir. Meslek tanımında dahi “ana dil” ifadesi yer alırken, yapılan bu çalışmada da benzer sonuçlara ulaşılarak ana dilin görünmezliği ortaya konulmuştur.

Çeviri sürecinde çeviri hatalarına sebebiyet vermemek amacıyla çevirmenden ana dilinin tüm imkanlarını kullanabilmesi beklenmektedir. Oysaki müfredatlar incelendiğinde, çevirmenin ana dil becerilerine yeterince sahip olduğu varsayılmakta ve yabancı dil edinci üzerinde durulmaktadır. Eğitim programlarında çeviri odaklı ana dil edincine yönelik derslerin sayısı yetersiz olmakla birlikte, yabancı dil odaklı derslerin sayıca fazla olduğu görülmüştür. Dahası ilgili derslerin seçmeli ders olarak verildiğine de rastlanmıştır. Diğer yandan program çıktıları değerlendirildiğinde, belirlenen hedeflere ulaşma sürecinde derslerin yetersiz kaldığı gözlemlenmiştir. Çevirmen adaylarının ana dil bilincine sahip olma ve dili çeviride kullanabilme yeterliliklerini kazanabilmesi için çeviri odaklı ana dil derslerinin yoğunluğunun artırılması gerekmektedir. Türkçe konuşuyor diye çevirmenin ana dile

hâkim olduğunu düşünmek yanlış bir varsayım olacaktır. Nitekim iletişimi sağlayacak olan çevirmen, metni yeniden üretme aşamasında ana dil kaynaklı sorunlar yaşamakta ve bunlar da çeviri hatalarına sebep olmaktadır. Çıktılardan hareketle, çeviri eğitimi alan öğrencilerin kazanması gereken ana dil edincinin yeterince göz önüne alınmadığı gözlemlenmiştir. Buna bağlı olarak, halihazırda sahip olduğu düşünülen ana dil bilgisinin yeterli olacağı düşünülmektedir. Çevirmenin ana dili çok iyi bildiğini varsaymak hem çeviri eğitimi hem de çeviri eylemi açısından sorun teşkil etmektedir.

Bu çalışma sonucunda elde edilen verilerden yola çıkılarak geliştirilen öneriler maddeler halinde aşağıda verilmektedir:

- Diller arası iletişimde köprü görevi gören çeviri pratiğinin amacına hizmet edebilmesi için hem ana dil hakimiyeti hem de yabancı dil hakimiyeti dikkate alınmalıdır.
- Dil hakimiyeti, temel seviyedeki dilbilgisinden ziyade dilin dilbilgisel, metinsel, kültürel, iletişimsel vb. bütün boyutlarıyla düşünülmelidir.
- Akademilerin başlıca amacı olarak önemli bir yer edinen çeviri edinci kazanımı, öğretim programlarında işlenirken, dil edinci tek yönlü olarak ele alınmamalı, ilgili edinciler dil-çifti edinci olarak değerlendirilmelidir.
- Türkiye özelindeki üniversitelerin akademik çeviri müfredatlarında sınırlı sayıda yer alan Türkçe derslerinin işlevselliği arttırılmalıdır.
- Çevirmen adaylarının, program yeterliliklerinde belirtilen ana dil ve yabancı dil edincine sahip olma kazanımını edinebilmesi için, öğretim programındaki derslerin çıktıları desteklemesi gerekmektedir.
- Çeviride ana dil yetkinliğine gereken önemin verilmesi açısından, alanda ana dil konulu çalışmalara daha fazla yer verilmeli ve çeviri etkinliğinde ana dil kavramı bütün yönleriyle detaylı olarak incelenmelidir.

Kaynakça

- Akalın, R. & Akalın, M. (2017). Ana dil edincinin derinleşmesinde çeviri uygulamalarının olası rolüne ilişkin düşünceler. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 5(4), 840-850. <http://dx.doi.org/10.18298/ijlet.2277>.
- Akalın, R. (2016). Akademik çeviri eğitimi açısından çeviri edinci kavramı ve içerimleri. *Diyalog Interkulturelle Zeitschrift Für Germanistik*, 4(2), 56-65.
- Albir, A. H. (2010). Competence Y. Gambier & L. V. Doorslaer (Eds.), *Handbook of Translation Studies: Vol 1* içinde (s. 55-59). John Benjamins.
- Aljadid, R. (2017). Mother-tongue attachment and translation competence: The case of Arabic as a target language. *Proceedings of the 3 rd Undergraduate Research Forum*, Prince Sultan University.

- Arslan, S. & Balkul, H. İ. (2015). Türkiye’de çeviri eğitimi örnekleminde anadilin yeri ve önemi. T. Han (Ed.), *Interdisciplinary Humanities Research: A Turkish Perspective* içinde (s. 53-64). Untested Ideas Research Center.
- Atalay S., Başbay A., Kömleksiz M. & Yurdakul B. (2010). *Ege üniversitesi Bologna süreci uyum çalışmaları: Program çıktıları, ders öğrenme çıktıları hazırlama ve öğrenci iş yükü hesaplama kılavuzu*. Ege Üniversitesi.
<http://bologna.kilis.edu.tr/dosyalar/Program%20Ciktıları%20Ders%20Öğrenme%20Ciktıları%20Hazırlama.pdf>. Erişim Tarihi: 14.10.2022.
- Başbakanlık İdareyi Geliştirme Başkanlığı. (2015). *Türkiye’de çevirmenlik mesleği*.
<https://doczz.biz.tr/doc/61027/%C3%A7evirmenlik-raporu>. Erişim Tarihi: 15.10.2022.
- Bell, R. T. (1991). *Translation and translating: Theory and practice*. Longman.
- Boğaziçi Üniversitesi. *Çeviribilim lisans programı*. <https://transint.boun.edu.tr/tr/ceviribilim-lisans-programi>. Erişim Tarihi: 14.10.2022.
- Boğaziçi Üniversitesi. *Çeviribilim*. <https://transint.boun.edu.tr/tr/undergraduate-curriculum>. Erişim Tarihi: 12.10.2022.
- CIUTI. *Profile*. <https://www.ciuti.org/about-us/our-profile/>. Erişim Tarihi: 13.10.2022.
- Council of Europe. *Common European framework of reference for languages*.
<https://www.coe.int/en/web/common-european-framework-reference-languages/table-1-cefr-3.3-common-reference-levels-global-scale>. Erişim Tarihi: 14.10.2022.
- Council of Europe. *Küresel (global) ölçek*.
<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168045bc7a>. Erişim Tarihi: 14.10.2022.
- Çoban, F. & Büke, E. (2019, Haziran). Çevirmenlerin Türkçelerini nasıl geliştirebileceklerine yönelik uzman görüşleri doğrultusunda öneriler. M. Bağlı (Başkan), *III. Uluslararası Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Sempozyumu*. Nevşehir.
- Demir, C. & Yapıcı, M. (2007). Ana dili olarak Türkçe’nin öğretimi ve sorunları, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 177-192.
- Eruz, S. E. (2008). *Akademik çeviri eğitimi: Çeviri amaçlı metin çözümlemesi*. Multilingual.
- Eruz, S.E (2003). *Çeviriden çeviribilime: Yüzyılımız penceresinden çeviribilimsel gelişmelere bir bakış*. Multilingual.

- Hacettepe Üniversitesi. *Almanca mütercim ve tercümanlık bölümü.*
https://fs.hacettepe.edu.tr/mtb/dosyalar/AMT_lisans_prog_2021.pdf. Erişim Tarihi: 12.10.2022.
- Hacettepe Üniversitesi. *Fransızca mütercim ve tercümanlık bölümü.*
https://fs.hacettepe.edu.tr/mtb/dosyalar/fmt_lisans_prog_2021_-_pdf. Erişim Tarihi: 12.10.2022.
- Hacettepe Üniversitesi. *İngilizce mütercim ve tercümanlık lisans programı.*
https://fs.hacettepe.edu.tr/mtb/dosyalar/imt_lisans_prog_2021.pdf. Erişim Tarihi: 12.10.2022.
- Hacettepe Üniversitesi. *Mütercim ve tercümanlık bölümü.*
https://mtb.hacettepe.edu.tr/tr/menu/vizyon_misyon-11. Erişim Tarihi: 14.10.2022.
- İnce, Ü. & Dizdar, D. (2017). *Çeviri atölyesi: Çeviride tuzaklar*. Can Sanat Yayınları.
- İnce, Ü. (2019). *Çeviri bilinci: Çevirenler, çeviremeyenler, çeviriverenler*. Tekin Yayınevi.
- İstanbul Üniversitesi. *Almanca mütercim tercümanlık lisans programı.*
[https://ebs.istanbul.edu.tr/home/dersprogram/?id=16926&birim=almanca_mutercim_ve_tercum_anlik_lisans_programi_\(orgun_ogretim\)&yil=2021](https://ebs.istanbul.edu.tr/home/dersprogram/?id=16926&birim=almanca_mutercim_ve_tercum_anlik_lisans_programi_(orgun_ogretim)&yil=2021). Erişim Tarihi: 12.10.2022.
- İstanbul Üniversitesi. *Mütercim ve tercümanlık bölümü ders programı.*
<https://ebs.istanbul.edu.tr/home/dersprogram/?id=1132&yil=2018>. Erişim Tarihi: 12.10.2022.
- İstanbul Üniversitesi. *Program yeterlilikleri.*
<https://ebs.istanbul.edu.tr/home/programyeterlilikleri/?id=1132&yil=2021>. Erişim Tarihi: 14.10.2022.
- Lang, M. (1994). The problem of mother tongue competence in the training of translators. M. Snell-Hornby, F. Pöchhacker & K. Kaindl (Eds.), *Translation Studies: An Interdiscipline* içinde (s. 395-400), John Benjamins. <https://doi.org/10.1075/btl.2.46lan>.
- Makkos, A. (2019). Mother tongue in translation training. A. Sohár, I. Limpár & D. Galambos (Eds.), *Getting Translated* içinde (s. 52-60). Tinta Kiadó.
- Mesleki Yeterlilik Kurumu (2012). *Ulusal meslek standardı: Çevirmen seviye 6*.
https://portal.myk.gov.tr/index.php?dl=2016/1/13/0.290311001452678984_cevirmen_seviye_6_u_ms.pdf. Erişim Tarihi: 10.10.2022.
- Neubert, A. (2000). Competence in language, in languages, and in translation. C. Schäffner & B. Adabs (Eds.), *Developing Translation Competence* içinde (s. 3-18). John Benjamins.
<https://doi.org/10.1075/btl.38.03neu>.

-
- PACTE Group. (2003). Building a translation competence model. F. Alves (Ed.), *Triangulating Translation: Perspectives in Process Oriented Research* içinde (s. 43-66). John Benjamins. <https://doi.org/10.1075/btl.45.06pac>.
- Pym, A. (2000). On cooperation. M. Olohan (Ed.), *Research Models in Translation Studies: Vol. 1: Textual and Cognitive Aspects* içinde (s. 181-192). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315759951>.
- Schäffner, C. & Adabs, B. (Eds.). (2000). Developing Translation Competence. Introduction. John Benjamins. <https://doi.org/10.1075/btl.38.03neu>.
- Şevik, N. & Gündoğdu, M. (2018). Çeviri eğitiminde çevirmen adayı öğrencilerin edinmesi gereken temel becerilere bir üst bakış. *Ihlara Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 78-89.
- Tahir, G. Ş. (2011). *Çevirinin ABC'si*. Say Yayıncılık.
- Türkmen, B. (2019). *Çeviri eğitiminde teknoloji ve dijital medya edinci*. Gece Akademi.
- Yazıcı, M. (2007). *Yazılı çeviri edinci*. Multilingual.
- Yıldız Teknik Üniversitesi. *Fransızca mütercim ve tercümanlık bölümü ders programı*. <http://www.bologna.yildiz.edu.tr/index.php?r=program/view&id=201&aid=8>. Erişim Tarihi: 12.10.2022.